

Secció III. Altres disposicions i actes administratius

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

DEPARTAMENT DE CULTURA, PATRIMONI I ESPORTS

9794 *Acord del Ple del Consell de Mallorca, adoptat en sessió del dia 28 de juliol de 2016, d'aprovació de la modificació de l'expedient de declaració com a Bé d'Interès Cultural amb categoria de monument, de la Torre de Cala Figuera del terme municipal de Calvià*

"En data 13/03/2014 (núm. reg. 8831) l'Ajuntament de Calvià va remetre al Consell de Mallorca un acord del plenari municipal, en el qual es sol·licitava la revisió i delimitació de les torres de defensa costaneres del municipi.

El Servei de Patrimoni Històric va iniciar d'ofici, d'acord amb l'article 7.1 de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears (LPHIB), la incoació de la modificació de l'expedient de declaració de bé d'interès cultural, amb categoria de monument, de la Torre de Cala Figuera (Calvià), ja que la torre de Cala Figuera fou protegida pel Decret de 22 d'abril de 1949 (BOE núm. 125, de 5 de maig de 1949) sobre protecció dels castells espanyols; en virtut de la disposició addicional segona de la Llei 16/1985, de 25 de juny, del patrimoni històric espanyol passa a ser considerada bé d'interès cultural (BIC). Posteriorment i mitjançant la disposició addicional primera del al Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears es considera BIC del patrimoni històric de les Illes Balears. En aquest inventari apareix la torre de cala figuera, amb el codi 044 (IPCE), i consta inscrita, al Registre General de Béns d'Interès Cultural de l'Estat amb el codi R-I-51-0008366

Des del Servei de Patrimoni Històric es van emetre dos informes, un tècnic de dia 14 d'abril de 2015 i un jurídic de 21 d'abril de 2015, ambdós amb la proposta per elevar a la ponència i CIPH.

La CIPH a la sessió de dia 28 d'abril de 2015 va incoar la modificació de l'expedient de declaració de bé d'interès cultural, amb categoria de monument, de la Torre de cala Figuera, de Calvià amb la delimitació del bé i del seu entorn de protecció segons la descripció literal i gràfica que figura a l'informe de 14/04/2015, que fou publicada en el BOIB núm. 90 de 18/06/2015 i en el BOE núm. 148 de 22/06/2015 la incoació esmentada.

Durant la tramitació del procediment de declaració establert a la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears, es va sol·licitar l'informe preceptiu, d'acord amb l'article 9 i 96 de la llei esmentada, a una entitat consultiva, concretament, a la UIB, que fou remès al Consell de Mallorca, concretament el dia 18 de desembre de 2015 la UIB va emetre informe favorable tant la delimitació del BIC com l'entorn de protecció.

Es va obrir un període d'informació pública d'un mes (BOIB núm. 187 de 26/12/2015).

Es va donar audiència als interessats i s'han presentat al·legacions per part de la Sra. Francisca Trujillo Guasp, els dies 17/06/2015 a la incoació i el 10/02/2016 en el tràmit d'audiència, on manifesta que l'àmbit de la delimitació no està justificat i demana que quedin defora les edificacions de propietat privada.

En resposta a les al·legacions presentades s'han emès un informe tècnic amb data 8/06/2016 i un informe jurídic de dia 10 de juny de 2016.

Posteriorment, es va detectar que la planimetria no s'havia publicat amb la incoació i per donar compliment a la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni Històric de les Illes Balears es va obrir un

nou període d'informació pública d'un mes (BOIB 26 de 25/02/2016).

Atès que, els dies 15 i 21 de juny de 2016, s'ha tractat a la ponència i a la CIPH, respectivament, i s'ha informar favorablement la proposta d'elevat al Ple la modificació de conformitat amb l'informe tècnic de dia 14/04/2015.

Atès el que disposa l'article 10.1 de la Llei 12/1998, que té el següent tenir literal:

La declaració de béns d'interès cultural s'acordarà pel Ple del consell insular corresponent a proposta de la Comissió Insular de Patrimoni Històric i inclourà [...].

Per tot això, i en virtut del que disposa el Títol I de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears, en relació amb la Llei 16/1985, de 25 de juny, del patrimoni històric espanyol, el Reial decret 111/1986, de 10 de gener, de desenvolupament parcial de l'esmentada Llei, i d'acord amb les competències atribuïdes per la Llei 6/1994, de 13 de desembre, als Consells Insulars en matèria de Patrimoni Històric, i el Reglament Orgànic del Consell Insular de Mallorca aprovat pel Ple a la sessió 2 de juliol de 2001 (BOIB 102, de 25 d'agost de 2001) i modificat pel Ple a la sessió de 8 de març de 2004 (BOIB núm. 38, de 16/03/2004), a la sessió de dia 28 de juliol de 2008 (BOIB núm. 113, de 14 d'agost de 2008), a la sessió de 13 d'octubre de 2011 (BOIB núm. 158, de 20/10/2011), a la sessió de 14 de febrer de 2013 (BOIB núm. 86 de 18/06/2013), a la sessió de dia 9 d'octubre de 2014 (BOIB núm. 145, de 21 d'octubre de 2014), i a la sessió de dia 8 d'octubre de 2015 (BOIB núm. 186, de 24 d'octubre de 2015), el President de la Comissió Insular de Patrimoni Històric eleva al Ple la següent proposta d'ACORD:

- I. Desestimar les al·legacions presentades per la Sra. Francisca Trujillo Guasp, en base a l'informe de dia 8 de juny de 2016 que s'adjunta i forma part integrant d'aquest acord.
- II. Modificar l'expedient de declaració de BIC, amb categoria de monument, de la Torre de Cala Figuera, del terme municipal de Calvià, amb la delimitació del Bé i del seu entorn de protecció segons la descripció literal i gràfica que figuren descrites a l'informe tècnic de dia 14 d'abril de 2015, que s'adjunta i forma part integrant del present acord.
- III. Els efectes d'aquesta declaració són els que genèricament estableix la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears i la normativa concordant.
- IV. Notificar aquesta resolució als interessats, a l'Ajuntament de Calvià i al Govern de les Illes Balears.
- V. Publicar aquest acord de declaració al Butlletí Oficial de les Illes Balears, i en el Boletín Oficial del Estado i anotar-ho al Registre Insular de Béns d'Interès Cultural i comunicar-ho a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears perquè procedeixi a la seva anotació en el Registre de Béns d'Interès Cultural de les Illes Balears, i a la vegada comunicui al Registre General de Béns d'Interès Cultural de l'Estat les inscripcions i anotacions que es realitzin."

Contra aquest acord que posa fi a la via administrativa es poden interposar, alternativament, els recursos següents:

- a) Directament el Recurs Contenciós Administratiu davant el Jutjat Contenciós Administratiu de Palma, que correspongui, en el termini de dos mesos, comptadors a partir del dia següent al de la recepció de la present notificació.
- b) El Recurs de Reposició potestatiu davant el mateix òrgan que ha dictat l'acord, en el termini d'un mes, comptador a partir del dia següent al de la notificació de la present resolució. Contra la desestimació expressa del recurs de reposició podrà interposar-se el recurs contenciós administratiu, en el termini de dos mesos, comptadors a partir del dia següent al de la recepció de la notificació de la desestimació de l'esmentat recurs.

Un cop transcorregut un mes des de la interposició del recurs sense que s'hagi notificat la resolució, podrà interposar-se el recurs contenciós administratiu, contra la desestimació presumpta del recurs de reposició, sense limitació temporal, mentre no hi hagi resolució expressa.

No obstant l'anterior, es pot exercitar, si n'és el cas, qualsevol altre recurs que s'estimi pertinent. Tot això de conformitat amb la Llei 29/1998, de 13 de juliol, reguladora de la jurisdicció contenciosa administrativa i de la Llei 4/1999, de 13 de gener, de modificació de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú.

Palma, 23 d'agost de 2016

El secretari general
per substitució
Antoni Benlloch Ramada

ANNEX I

Es publica un extracte de l'informe tècnic de dia 8 de juny de 2016 a què fa referència aquesta publicació, que es podrà consultar a les dependències del Servei de Patrimoni Històric (Pl. De l'Hospital, 4, 07012 de Palma) per aquells interessats en el procediment i que acreditin aquesta condició, d'acord amb el que disposa l'art. 31 i ss. de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú, modificada per la Llei 4/1999, de 13 de gener).

Informe tècnic

En relació a l'escrit d'al·legacions presentades en termini per la Sra. Francisca Trujillo Guasp (17 de juny de 2015 núm. reg. general 17998 i 10 de febrer de 2016, amb núm. reg. general 3551) en el tràmit d'audiència de l'expedient 105/14 de modificació de l'expedient de declaració com a BIC amb categoria de Monument de la torre de Cala Figuera, al terme municipal de Calvià, s'ha d'informar el següent:

A les al·legacions presentades per la Sra. Francisca Trujillo Guasp es sol·licita:

“[...] accepti el meus arguments i tregui de la delimitació proposada, a la declaració de BIC, amb categoria de monument, de la Torre de Cala figuera, les edificacions de la meua propietat, per entendre que com s'ha dit abans no impedeixen en cap moment, la visibilitat de la torre, ni la seva funció de senyals. Tampoc son cap amenaça de futur per estar situats a un ANEI i per tant no podran mai augmentar ni el volum ni canviar la seva tipologia”

S'observa, en aquesta relació d'aspectes sol·licitats a l'escrit d'al·legacions, que el principal qüestionament va dirigit sobre l'àmbit inclòs com a entorn de protecció del BIC de la Torre de Cala Figuera, que es considera excessiu i amb la seva protecció garantida per tractar-se d'un espai declarat ANEI.

A les argumentacions presentades s'incideix en el punt que, si el que es vol es preservar és la vista del monument i la seva connexió visual amb les altres torres, l'àmbit és molt extens.

El primer que cal remarcar és que la delimitació del BIC i del seu entorn no es fa exclusivament per qüestions de visuals, tot i que en aquest cas sigui un dels aspectes principals a tenir en compte (no podem oblidar la tipologia d'element de què es tracta), sinó que tal i com ja s'assenyala a l'informe tècnic “Es delimita com a entorn de protecció una envoltent de l'element declarat BIC que permeti garantir la preservació dels seus valors patrimonials actuals”.

Per tant, i com es pot deduir del text, les visuals són un aspecte a tenir en compte, però no l'únic.

En aquest sentit cal remarcar que l'entorn de protecció té com objecte crear una envoltant que pugui garantir la preservació dels valors culturals que motiven la seva declaració. Tot i que la llei és poc concreta en aquest apartat, la praxis habitual fa que s'hagin de tenir en compte, entre d'altres, aspectes com: espais vinculats al propi bé, el grau de conservació d'aquests espais, la seva proximitat i vinculació física amb el bé a protegir, l'estat de conservació del propi bé, els aspectes visuals, tan des del bé cap a l'exterior com les visuals cap a aquest, etc. Tots aquests factors, considerats de manera conjunta, i no de manera aïllada, són els que han de permetre la definició d'un entorn que respongui a les necessitats de protecció de l'element amb valors patrimonials.

En el cas que ens ocupa, com no podia ser d'una altra manera, es varen tenir en compte tots aquests aspectes, que conduïren a una delimitació que pogués garantir la preservació dels valors d'aquesta torre.

La Torre de Cala Figuera, una torre de les integrants del sistema defensiu costaner implantat a partir del segle XVI ens ha arribat amb un entorn poc transformat (en alguns casos aquestes torres s'han vist immerses en espais molt modificats urbanísticament) que permet una lectura històrica de com i on s'implantaven aquestes torres, amb funcions defensives.

La inclusió d'aquest àmbit com a entorn de protecció del BIC, al marge d'altres de caràcter urbanístic o ambiental, com és la inclusió dins un ANEI, és per dotar aquest àmbit d'una protecció a partir dels valors culturals i patrimonials, per tant amb especificacions diferents a les que puguin venir per altres legislacions sectorials. En aquest sentit es fa necessari que les construccions que ara es situen en aquest àmbit, així com el camí que dona accés a la torre, no vegin alterades les seves condicions físiques (volumètriques, formals, etc.) o cromàtiques que puguin alterar la implantació i connexió de la torre amb el seu territori històricament definit i amb el qual forma una unitat territorial i paisatgística.

Comentar que, la necessitat d'eliminar la vegetació està assenyalada a l'apartat de "mesures de protecció del propi bé", i no a l'apartat de "mesures de protecció de l'entorn". Atenent a la delimitació del propi bé, la frase està referida a la vegetació que creix a la propia torre, i assenyalam que s'ha d'eliminar perquè, com a mínim en principi i com a criteri general, entenem ha de prevaler la conservació de la propia torre per sobre de la vegetació que en ella pugui créixer.

Les torres com la de Cala Figuera, per les seves funcions, s'ubicaven a espais pròxims a la costa, amb gran visibilitat de tot el territori que l'envoltava i de les altres torres que s'han de conservar per tal de garantir la conservació d'un dels aspectes patrimonials més singulars d'aquests elements que és la seva relació amb el territori

Conclusions:

Un cop analitzades les al·legacions presentades per la Sra. Francisca Trujillo Guasp, els tècnics que subscriuen fan la següent proposta:

1. Desestimar les al·legacions presentades per la Sra. Francisca Trujillo Guasp en data 17 de juny de 2015 i 10 de febrer de 2016.
2. Mantenir la delimitació de la Torre de Cala Figuera, declarada Monument, tal i com figura a l'informe de 14 d'abril de 2015 que motivà la incoació de la modificació de l'expedient de declaració com a BIC, amb categoria de Monument, de la Torre de Cala Figuera, al terme municipal de Calvià.

ANNEX II

Es publica un extracte de l'informe jurídic de dia 14 de abril de 2015 a què fa referència aquesta publicació, que es podrà consultar a les dependències del Servei de Patrimoni Històric (Pl. De l'Hospital, 4, 07012 de Palma) per aquells interessats en el procediment i que acreditin aquesta condició, d'acord amb el que disposa l'art. 31 i ss. de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les

administracions públiques i del procediment administratiu comú, modificada per la Llei 4/1999, de 13 de gener).

La primera iniciativa per dotar a l'arquitectura defensiva d'una normativa amb caràcter jurídic que permetés la seva tutela fou el Decret de 22 d'abril de 1949 (BOE núm. 125, de 5 de maig de 1949) sobre protecció dels castells espanyols. En aquest decret ja s'establia la necessitat d'elaborar un inventari documental i gràfic que identifiqués aquests elements a protegir. Aquesta prevenció es complí amb la redacció, el 1968, del "Inventario de Protección del Patrimonio Cultural Europeo. Monumentos de Arquitectura Militar." En aquest inventari apareix la torre de Cala Figuera, o de la punta de Cala Figuera, amb el codi 44 (IPCE).

Aquesta protecció genèrica, acompanyada pel posterior inventari (IPCE) afecta aquesta torre que, en virtut de la disposició addicional segona de la Llei 16/1985, de 25 de juny, del Patrimoni Històric Espanyol i de la disposició addicional primera de la Llei 12/1998 del Patrimoni Històric de les Illes Balears, passà a tenir consideració de BIC (monument) i consta inscrita, al Registre General de Béns d'Interès Cultural de l'Estat amb el codi R-I-51-0008365.

L'objecte del present expedient és, per tant, delimitar aquesta torre i el seu entorn de protecció per tal de completar la declaració originària així com donar complimentació a tot allò que estableix la llei 12/1998 sobre el procediment i contingut dels expedients de declaració d'un Bé d'Interès Cultural. Se completen, per tant, a més de la delimitació del bé i del seu entorn de protecció, la fitxa tècnica, la memòria històrica i descriptiva, l'estat de conservació, les mesures de protecció i criteris d'intervenció.

Memòria històrica i descriptiva

La torre fou edificada entre 1579 i 1582, i hi ha diverses notícies dels seus torrers i l'armament amb què comptava. El 1643 es van fer obres a la torre, el 1672 s'arreglà el portal i la garita i es va arrebossar la torre. El 1750 es documenta el seu mal estat de conservació i s'inicia la seva restauració, que es documenta amb un contracte: s'arreglen esquerdes i revestiment, la garita, el batiport i parts del paviment. El 1754 encara feia falta fer algunes reparacions i el 1794 la torre tenia una esquerda important a la part que mira al mar, i la cisterna perdia aigua. Fou subhastada el 1876, estant en mal estat.

La torre es situa a uns 20m a sobre del nivell de la mar. La seva visibilitat es centra al punt allà on s'uneix el tram de la costa del Toro-Santa Ponsa i la de Magalluf-Palmanova-Portals. Permetent el control del tram de costa de pas obligat per davant de far de Cala Figuera. Aquesta torre mantenia comunicació amb la torre de les Illes Malgrats i amb la de Portals Vells, amb la que manté connexió visual. Així mateix, controla visualment l'accés al possible punt de desembarco a Cala Figuera.

Es tracta d'una torre de defensa formada de dos cossos, un de troncocònic a manera d'escarpa, a la base, on s'obre un portal amb llinda i un cilindre a la part superior, amb un cordó que els separa. Respon a la tipologia de torre de senyals, amb una cambra principal elevada i una plataforma superior. Sembla ser que la torre tenia una cisterna.

L'alçada de la torre és aproximadament de 8,5 metres, i està construïda a base de blocs de marès travats amb morter. L'accés es fa a partir d'un portal allindanat, al qual s'accedia originalment a través d'una escala exterior de fusta avui desapareguda. Hi ha un passadís de 1,4 metres que dóna accés a l'únic espai interior, una cambra circular de 2,4 metres de diàmetre i coberta per una cúpula semiesfèrica amb una alçada màxima de 3,4 metres. Encastada a la volta hi havia una obertura que permetia accedir a la terrassa, de 3,6 metres de diàmetre. En el coronament hi havia una espitllera orientada al camí d'accés.

Estat de conservació

L'estat de conservació tipològic es bo ja que no s'han fet intervencions posteriors sobre el propi element que hagin modificat substancialment les seves característiques tipològiques essencials. Malgrat això, s'ha d'assenyalar que s'observen trets de la presència de construccions afegides en intervencions posteriors però actualment desaparegudes.

Tot i que la tipologia es manté inalterada, la torre ha sofert una important degradació física que ha causat la pèrdua de part del propi element. Actualment el seu estat de degradació s'ha accelerat

greument fins al punt que la torre es troba en perill imminent d'esfondrament.

L'estructura presenta a la façana sud de la construcció fortes erosions i alveolitzacions a les fàbriques, amb pèrdues de morter i manca de cohesió, fet que juntament amb la seva exposició a la intempèrie, han afavorit la penetració de l'aigua a l'interior dels murs accelerant la descomposició de la massa pètra i tapial.

Fruit d'aquest procés continu als elements estructurals de la torre, s'ha produït l'esfondrament del llenç de la vessant sud i oest. La volta de la part interior, malgrat no s'hagi pogut accedir al seu interior, sembla que es troba en peu.

A la part est, tot i que els murs han perdut peces importants que posen en perill l'estabilitat de els estructures, aquestes encara es mantenen. S'observen processos de degradació relacionats amb la pèrdua de morter de juntes i erosions.

Part del seu coronament ha desaparegut, juntament amb part del sistema d'evacuació d'aigües de la terrassa.

Pel que fa a l'estat de conservació de l'entorn, la torre se situa a un entorn natural poc afectat urbanísticament, amb algunes edificacions com ara la base militar de Cala Figuera, far de Cala Figuera, petites construccions situades al llarg del camí d'accés al far, que en qualsevol cas no han afectat a la possibilitat de connexió visual d'aquesta torre amb les successives. Aquesta possibilitat ha perdurat fins a l'actualitat.

Descripció i justificació de la delimitació del bé i de l'entorn de protecció

Tal i com s'ha anat exposant al llarg d'aquest informe, l'element amb significats i valors patrimonials ho constitueix la pròpia torre. Donat que no s'observa cap altre element a l'entorn que formés part del conjunt original, l'element delimitat com a BIC és la torre, tal i com es recull a la delimitació gràfica adjunta.

Es delimita com a entorn de protecció una envoltant de l'element declarat BIC que permeti garantir la preservació dels seus valors patrimonials actuals que, en aquest cas s'han de dirigir principalment, al marge de la seva necessària conservació física, vers la seva consideració de punt d'observació sobre el territori i la seva pertinença al sistema defensiu que envoltava la costa.

Principals mesures de protecció i criteris d'intervenció en el bé i el seu entorn

Pel que fa al BIC i degut al seu estat de conservació físic, precisa d'actuacions urgents de consolidació i restauració per tal d'aturar la seva degradació i l'actual perill d'esfondrament

Per tal d'aturar el perill d'esfondrament, la consolidació passarà per dotar a l'estructura d'aquells elements indispensables per la seva estabilitat, conservant íntegrament les parts de l'element originari que han perdurat, tant pel que fa a la configuració volumètrica com a aspectes més concrets com materials, tècniques constructives, etc.

En qualsevol cas, les intervencions haurien de ser les mínimes necessàries per a la preservació i la bona conservació del bé.

En l'àrea delimitada s'haurà d'eliminar la vegetació i no s'hi podrà construir, mantenint o restituint, si fos el cas, i amb les degudes garanties, la volumetria pre-existent.

Com a criteri general, per a les intervencions que s'hagin de dur a terme en aquest bé, s'hauran de tenir en compte els aspectes arqueològics.

Les intervencions més enllà del simple manteniment, hauran de comptar amb la participació d'un equip interdisciplinari en el que hi participi, a més de l'arquitecte i l'enginyer de l'edificació, un historiador /historiador de l'art, un arqueòleg i un restaurador.

Pel que fa a l'entorn immediat del bé

No s'hi podran instal·lar elements que pertorbin la visualització del bé. No es podran dur a terme actuacions que puguin afectar a la contemplació del bé, des de el punt de vista d'aspectes més formals de geometria i volumetria fins a aspectes de tractament superficial com ara el cromatisme o els acabats.

Pel que fa al camí d'accés, les possibles intervencions aniran encaminades a la conservació del camí, respectant materials i tècniques originals, i sense modificar l'amplada i el tipus de ferm del camí.

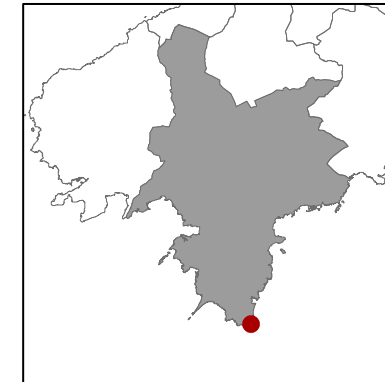
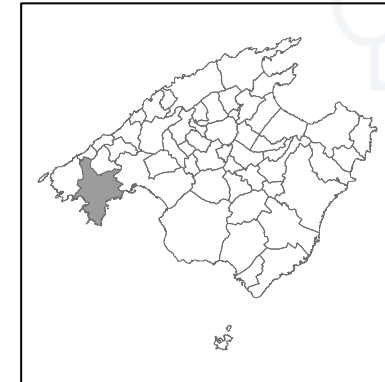
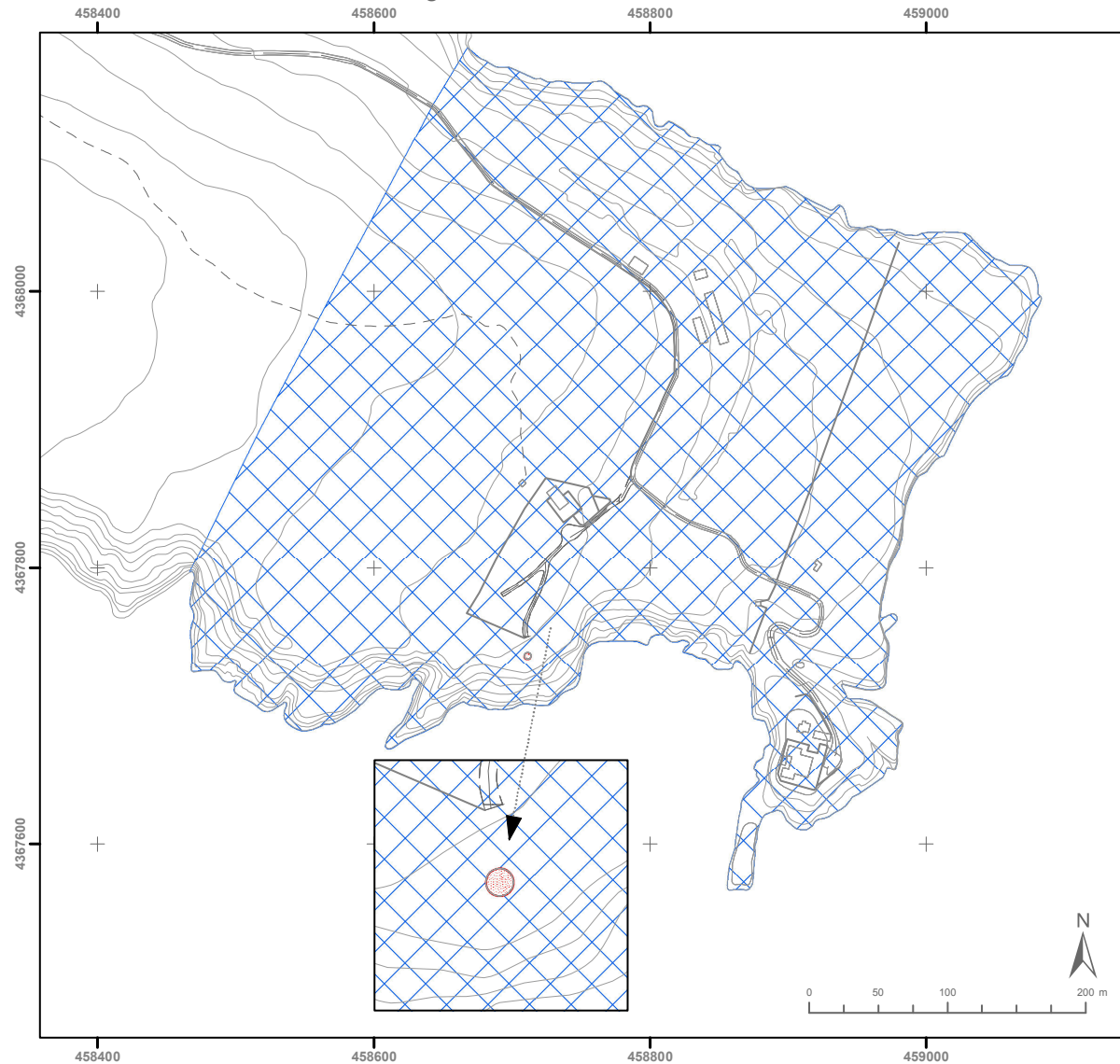
ANNEX III

Planimetria

Delimitació de la torre de Cala Figuera -Calvià-

- Delimitació BIC
- Entorn de protecció

Base cartogràfica: MTIB. Mallorca 2010

